

ДОСЛІДЖЕННЯ КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ: ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЦІНОВОЇ СТРАТЕГІЇ

© 2025 ТЕРОВАНЕСОВА О. Ю., КУЦЕНКО Т. М., ОВЧАРЕНКО І. С., КОВАЛЕНКО М. О.

УДК 336.338
JEL Classification: G11; G12; G14

Терованесова О. Ю., Куценко Т. М., Овчаренко І. С., Коваленко М. О. Дослідження кон'юнктури ринку цінних паперів: прикладні аспекти формування цінової стратегії

Дослідження спрямоване на аналіз кон'юнктури ринку цінних паперів та розгляд прикладних аспектів формування цінової стратегії для розробки ефективних підходів, що сприятимуть підвищенню інвестиційної привабливості та стабільності фондового ринку. На основі систематизації досліджень вчених, що займалися вивченням питань інвестицій та біржової діяльності, представлено огляд ключових аспектів біржового ринку на основі аналізу проблем і перспектив його подальшого розвитку. Аналіз етапів становлення біржового ринку України дозволив наголосити на важливості його поступового розвитку та еволюції, ролі в залученні капіталу та забезпеченні торгівлі цінними паперами. Це дозволило створити умови для прозорості ринкових процесів і залучення інвесторів, що є важливим фактором відновлення та подальшого економічного зростання країни. Аналіз причин, через які інвестори не користуються можливостями біржі, показав важливість усунення браку інформації про біржову діяльність, а також підвищення довіри до системи з урахуванням ризиків, пов'язаних з інвестуванням. Такі проблеми вимагають вирішення шляхом проведення інформаційних кампаній та освітніх програм, а також зміцнення регуляторних механізмів. З метою поглиблення розуміння принципів формування та розвитку цінової стратегії розглянуто поняття інвестицій та IPO (Initial Public Offering). Визначено переваги та недоліки IPO, що дозволило виявити напрями цінової стратегії, спрямованої на залучення капіталу з урахуванням ризиків і труднощів, з якими підприємства можуть зіткнутися при виборі даного інструменту. Встановлено, в яких випадках доцільно залучати інвестиції шляхом продажу акцій підприємства, що включає необхідність додаткового фінансування для розширення бізнесу, розвитку нових продуктів або входження на нові ринки. Наведено характеристику сучасного стану біржового ринку України порівняно зі світовими тенденціями, наголошено на потенційних можливостях України залучати капітал через розвиток біржової діяльності на основі впровадження прозорості процедур і біржових механізмів, забезпечення захисту прав інвесторів та емітентів, регулювання нормативно-правової бази та ведення інформаційних кампаній та освітніх програм, які поліпшують фінансову грамотність населення та розширюють його розуміння біржової діяльності.

Ключові слова: дослідження, ринкова кон'юнктура, біржова діяльність, біржовий ринок, цінні папери, цінова стратегія, інвестиції, первинне розміщення акцій.

Рис.: 1. Бібл.: 20.

Терованесова Олександра Юрїївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: a.u.terovaneso@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9323-8699>

Куценко Тетяна Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: chkutsenko@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7800-2987>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/AAB-7291-2019>

Овчаренко Ілона Сергіївна – магістр, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: ovcharenko2020.8951140@student.karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1629-9404>

Коваленко Максим Олександрович – магістр, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: maximkovalenko17@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-6600-1416>

UDC 336.338
JEL Classification: G11; G12; G14

Terovaneso O. Yu., Kutsenko T. M., Ovcharenko I. S., Kovalenko M. O. Studying the Conjuncture of the Securities Market: The Applied Aspects of Price Strategy Formation

The research focuses on analyzing the conjuncture of the securities market and examining the practical aspects of price strategy formation to develop efficient approaches that will enhance the investment attractiveness and stability of the stock market. Based on the systematization of studies conducted by scholars who have explored investment and stock exchange activities, a review of the key aspects of the stock market is presented, based on the analysis of problems and prospects for its further development. The carried out analysis of the stages of the formation of the stock market in Ukraine has emphasized the importance of its gradual development and evolution, the role in attracting capital, and ensuring the trading of securities. This has created conditions for the transparency of market processes and the attraction of investors, which is a crucial factor for the recovery and further economic growth of the country. The further analysis of the reasons why investors do not take advantage of stock market opportunities has highlighted the importance of eliminating the lack of information regarding stock market activities, as well as increasing trust in the system, taking into account the risks associated with investing. Such issues

require resolution through the implementation of informational campaigns and educational programs, also strengthening regulatory mechanisms. In order to deepen the understanding of the principles of forming and developing a price strategy, the concepts of investment and IPO (Initial Public Offering) have been examined. The advantages and disadvantages of IPOs have been identified, which has allowed for the identification of directions for a price strategy aimed at attracting capital while considering the risks and challenges that enterprises may face when choosing this instrument. It is identified in which cases it is advisable to attract investments through the sale of company shares, which includes the necessity for additional financing for business expansion, development of new products, or entry into new markets. The characteristics of the current state of the stock market in Ukraine have been outlined in comparison with global trends, emphasizing Ukraine's potential to attract capital through the development of stock market activities based on the implementation of transparent procedures and stock mechanisms, ensuring the protection of the rights of investors and issuers, regulating the legal framework, and conducting information campaigns and educational programs that enhance the financial literacy of the population and expand its understanding of stock market activities.

Keywords: research, market conjuncture, stock market activities, stock market, securities, price strategy, investments, initial public offerings.

Fig.: 1. **Bibl.:** 20.

Terovanesova Oleksandra Yu. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor of the Department of Marketing, Management and Entrepreneurship, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: a.u.terovanesova@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9323-8699>

Kutsenko Tetiana M. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Marketing, Management and Entrepreneurship, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: chkutsenko@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7800-2987>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/AAB-7291-2019>

Ovcharenko Ilona S. – Master, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: ovcharenko2020.8951140@student.karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1629-9404>

Kovalenko Maksym O. – Master, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: maximkovalenko17@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-6600-1416>

Дослідження кон'юнктури ринку цінних паперів дозволяє оцінити динаміку та фактори, що впливають на ціноутворення, аналізувати попит і пропозицію, визначати оптимальні моменти для купівлі або продажу активів, а також створювати ефективні фінансові рішення для максимізації прибутковості інвестиційного портфеля. Біржовий ринок України є важливою частиною економіки країни, який розвивається та змінюється відповідно до світових тенденцій. Офіційно в Україні біржовий ринок був створений у 1991 році, що регламентується законами України «Про товарні біржі» [14] та «Про цінні папери та фондовий ринок» [15]. Зокрема біржова діяльність в Україні пройшла тривалий шлях розвитку і сьогодні є динамічним та перспективним інвестиційним майданчиком. У сучасному світі біржова діяльність поділилась на такі види, як товарна, фондова, валютна біржа, ринок криптовалюти (має високий відсоток популярності в усьому світі). Однак у світі глобальної економічної нестабільності залучення інвестицій стає важливим завданням для українських підприємств. Одним із найефективніших інструментів у цьому випадку є продаж акцій на фондовому ринку. Відповідно, вважаємо доцільним розглянути історію створення біржового ринку України та його тенденції розвитку, а також визначити переваги та ризики первісного розміщення акцій на фондовому ринку.

Дослідження проблем розвитку біржової торгівлі, її становлення та аналіз сучасного стану біржового ринку проводили як зарубіжні, так і українські науковці, зокрема: І. М. Вавдійчик [8], Д. Білоніжка [11], В. І. Осипов [12], І. С. Тімуш [18]. Серед учених, які досліджували питання, пов'язані з формуванням інвестиційної стратегії, інвестиційної привабливості та створенням сприятливого інвестиційного клімату на фондовому ринку, слід згадати таких як: Л. А. Феняк [19], Г. Г. Соболева [16], О. А. Могіль [10], В. О. Комаха [10] та ін. Вагомий внесок у вивчення принципів розробки ефективних механізмів формування цінової стратегії та покращення інвестиційної привабливості фондового ринку зробили Т. В. Полозова [13], О. П. Близняк [6], О. В. Базилевич [5], а також І. В. Буртняк та Г. П. Малицька [7].

Однак, незважаючи на комплексні дослідження зазначених питань, потребують ґрунтовного дослідження питання розробки інтегрованих методів аналізу динаміки ринку цінних паперів в умовах високої волатильності та впливу поведінкових факторів на формування цінової стратегії.

Мета статті: аналіз кон'юнктури ринку цінних паперів і дослідження прикладних аспектів формування цінової стратегії для розробки ефективних підходів, що сприятимуть підвищенню інвестиційної привабливості та стабільності фондового ринку.

Методологія дослідження включала історико-аналітичний підхід для ретроспективного аналізу розвитку бірж та фондових ринків і кількісний аналіз статистичних даних ринкової активності, зокрема дослідження кон'юнктури ринку цінних паперів, що дозволяє оцінити динаміку та фактори впливу ціноутворення на фондовому ринку. Також під час дослідження застосовано якісний аналіз українського біржового ринку та порівняння результатів з глобальними тенденціями для визначення проблем і перспектив його розвитку.

Роль та значення біржової діяльності обумовлено розвитком виробництва та появою торгівлі. Зі зростанням кількості покупців і продавців на ринку та появою оптової торгівлі виникла потреба в організованій торговій платформі. Саме з цієї причини виникли біржі. Оптова торгівля відіграє важливу роль і у сучасному світі тому, що досі існує велика потреба людей в обміні товарами. Сучасний товарний обмін є результатом тривалої еволюції торгівлі від її перших примітивних форм до високоорганізованих оптових ринків. Більше століття біржа була центром ринкової економіки [3]. За цей час накопичилося багато знань і навичок, які допомагають біржам стати більш сучасними, інформаційними та надійними, як для інвесторів, так і для емітентів. Зв'язок історії фондової біржі з появою та розвитком цінних паперів та акціонерних товариств є нерозривним. Торгівля цінними паперами та фінансові операції мають багатовікову історію. Ще декілька століть тому обмін валюти між торговцями проходив на ярмарках. Саме тому ярмарки вважаються першими біржовими платформами у світі, а отже, і прообразом фондових операцій.

Щодо перших торгів цінними паперами, то вони були проведені у XVI столітті урядами європейських країн, а саме Іспанії, Голландії, Бельгії, Німеччини, Англії, та Франції в Антверпені. У цей час і з'явилися перші форми торгових та валютних бірж в Італії та великих торгових містах інших країн Західної Європи. А ось перша фондова біржа була створена XVII столітті в Амстердамі, доти біржові операції проводилися лише на товарних біржах [18]. На території України перша біржа з'явилась у 1796 році в Одесі, а пізніше у Кременчуку – 1834 році. При здобутті незалежності нашої країни у 1991 році, у дію вступили такі закони, як «Про товарну біржу» [14] та «Про цінні папери та фондову біржу» [15], в яких були висунуті нормативно-правові засади щодо регулювання біржової діяльності [11]. З цього моменту почала зменшуватися активність на українських товарних біржах: обсяги угод скоротилися, а кількість бірж, що діють, у тому числі тих, що торгують зерном та

агропродукцією, зменшилася. Це було спровоковано тим, що біржова торгівля організовувалася лише для певних видів товарів, в той час як інші товари продавалися на позабіржовому оптовому ринку [17]. На українських біржах було мало учасників, та багато хто не бачив у біржовій торгівлі необхідності, оскільки їм було вигідніше взаємодіяти на позабіржових ринках, де законодавство було менш жорстким. До того ж потенціал українських бірж не був повністю використаний при приватизації державних підприємств у 90-х роках, оскільки біржова торгівля була замінена обміном ПМС на акції в ЦСА. Сьогодні українські фондові біржі не є регульованими ринками фінансових інструментів, а лише одним із видів ліцензованої професійної діяльності, і на товарних ринках діє 438 переважно дрібних товарних бірж. У сучасному світі терміну «біржа» можна дати таке визначення: біржа – це торговий майданчик, на якому торгуються цінні папери, товари, деривативи та інші фінансові інструменти.

Основна функція біржі полягає у забезпеченні чесної та впорядкованої торгівлі та ефективного поширення інформації про ціни будь-яких цінних паперів, що торгуються на цій біржі. Біржі надають компаніям, урядам та іншим групам платформу для продажу цінних паперів інвесторам [1]. Також біржові платформи об'єднують всіх учасників ринку (від членів біржі до посередників) для полегшення потоку та обігу цінних паперів і товарів. Незважаючи на те, що біржові платформи мають безліч позитивних наслідків для суспільства, багато людей і досі не користуються цими можливостями в Україні. Серед основних причин такого явища можна виокремити такі: перше і головне – це низький рівень фінансової грамотності населення, тобто недостатньо навичок та знань, адже ні у школі, ні у коледжі чи університеті (за винятком економічного напрямку) не розповідають як почати працювати на біржі. Такі знання суспільство може отримати лише завдяки якісним курсам чи досвіду близьких людей. Саме тому багато громадян не мають достатнього охоплення, що таке біржовий ринок і наскільки він стрімкий. По-друге, це ризик втратити власні кошти та ризик потрапити на шахраїв, оскільки біржові платформи в Україні не є надійно захищеними. Крім того, населення України має низький рівень доходів, що робить інвестування на біржі доступним не всім.

Наступним фактором є рівень поінформованості суб'єктів господарювання про можливості інструментів біржового ринку, адже велика кількість людей, хоча і знають що таке біржа, але не знають її переваг та умов праці. Ще один фактор, який варто

вказати, це результат пострадянського суспільства. Люди не звикли інвестувати гроші загалом, а тим паче у щось не зрозуміле та невідоме. Більшість населення якщо і вкладає гроші, то у нерухомість або на депозит у банк. Наступним є фактор розвитку біржового ринку України. Для того щоб розглянути всі позитивні та негативні тенденції, порівняймо його зі світовим. Для сучасного етапу розвитку світових біржових торгів притаманні такі риси:

- ✦ збільшення обсягу біржової діяльності, яке характеризується збільшенням кількості укладених угод;
- ✦ постійне зменшення різноманітності вибору та операцій з реальними товарами;
- ✦ збільшення концентрації біржових операцій в деяких країнах;
- ✦ розташування товарних бірж переважно у місцях, де зосереджена велика концентрація споживання товарів – це основні операції, пов'язані з купівлею та продажем ф'ючерсних та опціонних контрактів;
- ✦ стандартизація рівнів біржових цін на товари різних бірж – через те, що більшість операцій проводиться з ф'ючерсним або опціонним контрактом, а не реальним товаром;
- ✦ зростання технічного обладнання біржі і поліпшення техніки біржових операцій [17].

Щодо українського біржового ринку, то йому притаманні такі характеристики:

- ✦ незначний обсяг операцій;
- ✦ низька ліквідність;
- ✦ відсутність фінансових вимог до власного та статутного капіталу біржі;
- ✦ нестандартизовані строкові угоди та єдиний їх вид – форварди;
- ✦ нерозвиненість технічного обладнання;
- ✦ перевага спотового ринку.

Але, незважаючи на наявні проблеми, український біржовий ринок все ж таки має потенціал для розвитку [2; 8]. Останнім, але не за важливістю, фактором прийняття рішення населення є фактор розвитку біржової торгівлі цінними паперами в Україні. Для того щоб детально його проаналізувати, слід розглянути обсяг біржових контрактів з цінними паперами, адже саме цим показником характеризується фондовий ринок будь-якої країни. Спочатку розберемося, що таке фондовий ринок. Термін фондовий ринок стосується кількох бірж, на яких купуються та продаються акції зареєстрованих компаній. Така фінансова діяльність здійснюється через офіцій-

ні біржі та позабіржові торгові центри, які діють відповідно до певного набору правил. «Фондовий ринок» і «фондова біржа» часто використовуються як синоніми. Торговці на фондовому ринку купують і продають акції на одній або кількох фондових біржах, які є частиною загального фондового ринку. Фондовий ринок забезпечує прозорість цін, ліквідність, розкриття цін і чесну торгівлю в торговій діяльності. Фондовий ринок сприяє справедливому та прозорому ціноутворенню цінних паперів, забезпечуючи всім зацікавленим учасникам ринку доступ до даних про всі замовлення на купівлю та продаж. Ринок також забезпечує ефективне зіставлення пов'язаних ордерів на купівлю та продаж [12]. Отже, розглянемо обсяг біржових контрактів з цінними паперами. На *рис. 1* бачимо, що найбільший показник спостерігається у 2021 році, при цьому слід зазначити, що суто позитивної або негативної динаміки прослідкувати неможливо, адже з 2018 року по 2021 рік цей показник зростав, а у 2022 році значно впав, дорівнюючи навіть менше, ніж у 2018 році. Також слід вказати, що цей показник зростав невеликими темпами. Причинами даних явищ є: нестабільність політичної ситуації в країні, існування позабіржового ринку; недостатня кількість інвестиційно-привабливих цінних паперів; низька ліквідність біржових ринків.

Особливо важливим фактором є існування позабіржового ринку, адже він домінує над організованим, що спричиняє розповсюдження таких явищ, як непрозорість і недостатня інформаційна відкритість ринку. При цьому у експертів немає змоги адекватно оцінити стан біржового ринку України, адже навіть за допомогою всім відомого індексу ПФТС неможливо доцільно розглянути це питання через нестачу даних. Існує ще багато факторів, які впливають на рішення населення, на їх розвиток та поінформованість, але вони вже менш розповсюджені та значущі. Однак, незважаючи на ці причини, біржовий ринок в Україні існує та розвивається. На сьогодні на українській біржі торгуються акції, облігації, фонди та ін.

Одним із пов'язаних понять з фондовим ринком є термін «інвестиції». Інвестиції – це вкладення коштів у активи з одержання прибутку у майбутньому. Це може бути інвестування в акції компаній, облігації, нерухомість, валюти, сировинні товари та інші активи. Чітке розуміння сутності та видів інвестиційної діяльності є важливим як для мікроекономіки, так і для макроекономіки. Для тих, хто інвестує в будь-які проекти або має намір стати інвестором, не менш важливо розуміти інвестиційну та пов'язану з нею діяльність. Будь-яка діяльність

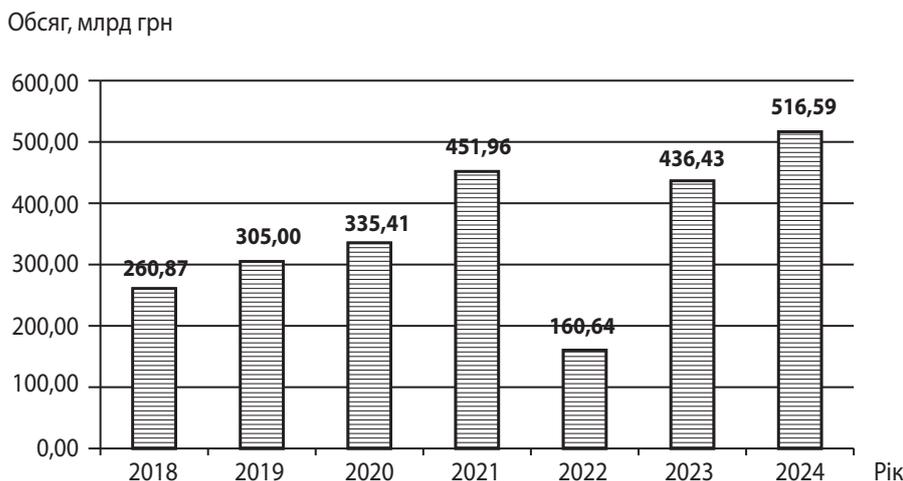

Рис. 1. Обсяг біржових контрактів з цінними паперами 2018–2024 рр.

Джерело: розроблено авторами на основі д [4].

суб'єкта господарювання значною мірою характеризується обсягом і формою інвестицій. Інвестиції можуть бути як короткостроковими, так і довгостроковими. Короткострокові інвестиції передбачають швидкий оборот капіталу і менший рівень ризику, тому прибуток від них буде невеликим. Довгострокові інвестиції, що потребують більшого часу, очікування та терпіння, приносять більшу вигоду [9]. Інвестиції є важливими для підвищення добробуту та захисту від стихії. Вони можуть допомогти у певних фінансових цілях, таких як пенсійне забезпечення, освіта дітей, купівля нерухомості тощо [16].

Вказані чинники ще раз зумовляють актуальність дослідження питань формування цінової стратегії для розробки ефективних заходів та підходів, спрямованих на підвищення інвестиційної привабливості та стабільності фондового ринку. Для того щоб продати свої активи, компанія ділиться на кілька акцій та продає їх частину населенню за ціною за акцію. Щоб полегшити цей процес, підприємству потрібний ринок, де ці акції можуть бути продані – фондовий. Компанія, зареєстрована на біржі, може також пропонувати нові додаткові акції через інші пропозиції на пізнішому етапі, наприклад шляхом випуску прав або наступних пропозицій. Вони можуть навіть викупити чи виключити з лістингу свої акції. Інвестори, своєю чергою, отримують прибуток від зростання доходів чи отримання дивідендів. Фондова біржа у цей час виступає як посередник, що отримує плату за свої послуги від компанії та її партнерів [19]. Крім того, використовуючи фінансові інструменти біржі, інвестори можуть формувати цінову стратегію купівлі та продажу цінних паперів на вторинному

ринку [1]. Як первинний ринок, фондовий ринок дозволяє компаніям вперше випускати та продавати свої акції населенню у процесі первинної публічної пропозиції (ІРО). Ця діяльність допомагає компаніям залучити потрібний капітал від інвесторів. ІРО – це первинне розміщення акцій компанії на фондовому ринку задля залучення інвестицій, щоб підвищити здатність бізнесу рости та виходити на нові ринки. Цей етап є дуже важливим для компанії, адже підприємство може як розширити свої кордони та захопити більшу частину ринку, так і збанкрутувати. Тому для того, щоб даний процес пройшов успішно слід проаналізувати переваги та недоліки перед тим, як зробити компанію публічною. Процес, який включає в себе дії випуску та розміщення акцій підприємством, називається емісією, а саме підприємство – емітентом.

Серед основних переваг цього варіанта цінової стратегії можна назвати такі: залучення капіталу для розширення підприємства; доступ до інвестицій від широкого кола інвесторів; можливість надалі залучати інвестиції шляхом надання нових пропозицій на вторинному ринку; підвищення популярності компанії, що може призвести до більш частого впізнавання бренду та збільшення прибутку; зростання ліквідності акцій; доступ до великої кількості населення, що може бути корисним для компаній, які використовують додаткові фінансові ресурси. Також завдяки прозорості звітності компанія буде викликати більше довіри, а тому можливе більш легке надавання кредиту за потреби [10]. Серед недоліків можна виокремити такі: прозорість звітності. Цей фактор може бути як позитивним, так і негативним. У негативному випадку це можна пояснити так: розкриття фінансової, бухгалтерської та податкової інформації для інвесторів,

яка може бути використана конкурентами компанії. Іншим недоліком IPO є втрата одноосібного керування компанією, а згодом, при непорозуміннях, ускладнення управління підприємством. Наступне це – зосередження керівництва на коливанні цін на акції, що може призвести до відвернення уваги від термінових проблем у середині компанії. Також це висока вартість послуги тому, що необхідно платити за процес IPO, включаючи юридичні послуги, бухгалтерську звітність, аудит, маркетинг та рекламу. Крім того, процес IPO може зайняти багато часу, не задовольнивши результат емітента [10].

Отже, первинне розміщення акцій має як низку переваг, так і перелік недоліків і ризиків, які компанія повинна проаналізувати перед виходом на фондовий ринок. Причин продажу акцій може бути безліч: це і розширення компанії, і підготовка до передачі прав власності; це і погашення боргів, і благодійні внески; це і продаж бізнесу, і одночасно відкриття нових філіалів. Зрештою, продаж частки у бізнесі може бути кінцевим результатом вигорання чи небажання розвивати бізнес далі. Але в якому випадку інвестиції слід залучати шляхом продажу акцій?

По-перше, IPO може бути необхідним для компаній, які вже досягли значного успіху швидше, ніж їхні можливості фінансування. У цьому випадку IPO може стати ефективним залученням додаткових засобів для розширення бізнесу, розвитку нових продуктів та послуг, а також запровадження нових технологій.

По-друге, IPO може стати бюджетом для компаній, які вже залучають суттєві інвестиції, але бажають урізноманітнити їхнє фінансування. IPO дозволяє компанії отримати додатковий капітал від широкої публіки, що може підвищити рівень її високої стійкості та надійності щодо сприйняття.

По-третє, IPO може бути обов'язковим для компаній, які підвищують свою привабливість ринку праці. Зареєстровані на біржі зазвичай мають більш високий статус і престиж в очах працівників, що може допомогти компанії найняти талановитих фахівців. Нарешті, IPO може бути вигідним для компаній, які планують компенсацію часткового продажу своїх акцій, наприклад, для виплати боргів або виплати дивідендів існуючим акціонерам. Первинне публічне пропозиція акцій може дозволити собі можливість продати частину своїх акцій на ринку, що може призвести до збільшення ліквідності та вартості акцій.

У будь-якому випадку в контексті реалізації ефективної цінової стратегії ухвалення рішення про взяття на себе IPO вимагає ретельного аналізу фінансового стану компанії, її перспектив на рин-

ку, а також дотримання законів про регулювання біржового ринку. Біржа, як організований ринок, надає підприємствам можливість реалізувати визначену цінову стратегію та торгувати товарами, валютою та цінними паперами, що дозволяє розвинути торгові відносини та залучити іноземні інвестиції.

Серед головних переваг біржової діяльності, як інструменту механізму активізації, можна назвати такі:

1. Розвиток зовнішньоторговельних відносин: біржова діяльність через інвестиційну активність підвищує обсяг експорту та імпорту товарів та послуг підприємства.
2. Одержання доступу до глобальних, міжнародних ринків: участь у біржовій діяльності надає підприємствам можливість розпочати торговельну діяльність з інвесторами з різних країн, що може призвести до розширення географії торгівлі підприємства, а отже, і підвищення прибутку, впізнаваності бренду та відкриття нових філіалів.
3. Залучення іноземних інвестицій: застосування механізму активізації ЗЕД через біржу дозволяє підприємствам залучити інвестиції із іноземних компаній завдяки інвесторам, що шукають високоприбуткові проекти.
4. Використання біржової діяльності для зниження ризику коливань цін чи валютних курсів.
5. Різноманітність фінансових інструментів: біржова діяльність пропонує широкий спектр фінансових інструментів таких, як ф'ючерси, опціони та інші деривативи. Підприємства можуть використовувати ці інструменти для захисту від валютних коливань та підвищення ефективності операцій ЗЕД [20].

ВИСНОВКИ

Отже, результати проведеного аналізу кон'юнктури ринку цінних паперів дозволили обґрунтувати роль біржової діяльності, яка є невід'ємною частиною фінансової системи та відіграє важливу роль в економіці кожної країни. Досліджено причини, через які потенційні інвестори не завжди використовують можливості, пропоновані біржею, наголошено на важливих аспектах біржового ринку, функціях, проблемах та перспективах даної сфери. Проведено порівняння сучасного стану біржового ринку України зі світовими стандартами. Визначено сутність і роль прикладних ас-

пектів формування цінової стратегії для розробки ефективних підходів, що сприятимуть підвищенню інвестиційної привабливості та стабільності фондового ринку, зокрема: різноманітні варіанти первинного розміщення акцій.

Також було розглянуто, у яких випадках слід звернути увагу на залучення інвестицій на підприємство шляхом продажу акцій. Зазначено, що історія біржового ринку України свідчить про його поступовий розвиток із моменту незалежності країни. Біржа як інститут є організованим майданчиком для торгівлі цінними паперами, де покупці та продавці зустрічаються для здійснення угод, а фондовий ринок, своєю чергою, є сегментом біржової діяльності, де торгуються акції та інші фінансові інструменти. Незважаючи на певні труднощі та періоди нестабільності, українська біржова система наразі пропонує широкий спектр можливостей для інвесторів та підприємців за умови сьогоденних подій, але якщо стан біржового ринку порівнювати зі світовим, то Україна значно відстає від його розвитку. Це пов'язано з обмеженими знаннями про функціонування біржі та відсутністю довіри до цього інституту. Нестача освіти та інформації про інвестиції створює бар'єри для залучення нових учасників ринку.

У цьому контексті важливо розробляти та впроваджувати заходи, спрямовані на підвищення прозорості та ефективності біржового ринку, забезпечення якісного регулювання та налагодження освіти в галузі інвестицій. Не будуть зайвими і такі заходи, як посилення контролю за діяльністю біржі та впровадження механізмів захисту прав інвесторів, які сприятимуть підвищенню довіри до біржової системи. А також для усунення цієї проблеми рекомендується проведення інформаційних кампаній, освітніх програм та тренінгів, які дозволять підвищити фінансову грамотність населення та розширити їх розуміння біржової діяльності. Це може включати створення спеціальних курсів у навчальних закладах, проведення семінарів та вебінарів для широкої аудиторії. Для розвитку біржового ринку України рекомендується зміцнити міжнародне співробітництво та залучити іноземних інвесторів.

Це може бути досягнуто шляхом створення сприятливого інвестиційного середовища. Також біржова діяльність є важливим засобом активізації зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Участь у біржі надає підприємству низку переваг. Крім того, участь в обмінній діяльності розширює бізнес-мережі, стимулює інновації та розвиток підприємства. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Chen J. What is the stock market, what does it do, and how does it work?. *Investopedia*. URL: <https://www.investopedia.com/terms/s/stockmarket.asp>
2. *ElarTSATU: Home*. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/15987/1/Kazakov.pdf>
3. Exchange activity definition | Law insider. *Law Insider*. URL: <https://www.lawinsider.com/dictionary/exchange-activity#:~:text=Exchange%20Activity%20means%20business%20of,such%20Person%20of%20the%20Platform>
4. Аналіз ринку – НКЦПФР | Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. *НКЦПФР | Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку – НКЦПФР*. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>
5. Базилевич О. В., Парфьонов Ю. Е. Моделювання процесів ціноутворення на фондовому ринку з використанням інструментів data mining. *Інформаційні технології та системи: Матеріали Міжнар. науково-практ. конф., м. Харків, 14-15 квіт. 2022 р.* С. 15.
6. Близнюк О. П., Волокітіна Т. С. Оцінка інвестиційної привабливості інструментів фондового ринку. *Глобалізація та розвиток інноваційних систем: тенденції, виклики, перспективи: II Міжнар. науково-практ. конф., м. Харків, 14-15 берез. 2024 р.* 2024. С. 280–282.
7. Буртняк І. В., Малицька Г. П. Моделювання ціноутворення на фондовому ринку за допомогою моделі CEV. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2020. Т. 1, № 16. С. 40–47. URL: <https://doi.org/10.15330/apred.1.16.40-47>
8. Вавдійчик І. Сучасний стан та тенденції розвитку біржової торгівлі в Україні. *Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. 2017. № 15. С. 182–185.
9. Інвестиції – що це таке, навіщо потрібні та як працюють. Інвестор – це хто. *Termin.in.ua*. URL: <https://termin.in.ua/investysii-investor/>
10. Могіль О. А., Комаха В. О. Первинна публічна пропозиція та альтернативні біржові інструменти залучення інвестицій. *Управління проектами: проектний підхід в сучасному менеджменті*. 2020. XI Міжнар. науково-практ. конф., Одеса, ОДАБА. С. 218–220.
11. *Наукові заходи Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету*. URL: <http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/download/779/772>
12. Осипов В. І., Крусір Т. О. Сучасний стан фондового ринку України. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2019. Т. 18, № 1 (41). С. 184–188.
13. Полозова Т. В., Лова В. В. Фактори інвестиційної привабливості учасників фондового ринку. *Сучасні стратегії економічного розвитку: наука,*

- інновації та бізнес-освіта* : матеріали IV Міжнар. науково-практ. конф., м. Харків, 1 листоп. 2023 р. С. 75–77. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/31b7c108-8eef-4f36-9d36-740b84dbb175/content>
14. Про товарну біржу: Закон України від 10.12.1991 № 1956-XII : станом на 27 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12#Text> (дата звернення: 24.11.2024).
 15. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
 16. Соболева Г. Г. Сутність управління інвестиційною привабливістю підприємства. *Придніпровська державна академія будівництва та архітектури*. 2018. Т. 17, № 6. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bitstream/123456789/2035/1/Sobolieva.pdf>
 17. Сучасний стан та перспективи розвитку біржової торгівлі в Україні. *Україна фінансова – інформаційно-аналітичний портал агентства фінансового розвитку*. URL: https://ufin.com.ua/analit_mat/rzp/052.htm
 18. Тімуш І. С., Мороз В. П. Фондова біржа: історія виникнення, призначення та особливості функціонування в Україні. *Сучасне право в епоху соціальних змін*. 2021. Т. 11. С. 280–282.
 19. Феняк Л. А. Теоретичні підходи до визначення сутності інвестиційних ресурсів підприємств. *Ефективна економіка*. 2017. № 6.
 20. Шевчук С. В. Роль бірж у активізації міжнародної торгівлі. URL: <http://surl.li/hcjb>

REFERENCES

- “Analiz rynku - NKTsPFR | Natsionalna komisiia z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku” [Market Analysis - NSSMC | National Securities and Stock Market Commission]. NKTsPFR | Natsionalna komisiia z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku - NKTsPFR. <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>
- Bazylevych, O. V., and Parfonov, Yu. E. “Modeliuvannia protsesiv tsinoutvorennia na fondovomu rynku z vykorystanniam instrumentiv data mining” [Modeling Pricing Processes in the Stock Market Using Data Mining Tools]. *Informatsiini tekhnologii ta systemy*. Kharkiv, 2022. 15-.
- Blyzniuk, O. P., and Volokitina, T. S. “Otsinka investytsiinoi pryvablyvosti instrumentiv fondovoho rynku” [Assessment of the Investment Attractiveness of Stock Market Instruments]. *Hlobalizatsiia ta rozvytok innovatsiinykh system: tendentsii, vyklyky, perspektyvy*. Kharkiv, 2024. 280-282.
- Burtniak, I. V., and Malyska, H. P. “Modeliuvannia tsinoutvorennia na fondovomu rynku za dopomohoiu modeli CEV” [Modeling Stock Market Pricing Using the CEV Model]. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*. 2020. <https://doi.org/10.15330/apred.1.16.40-47>
- Chen, J. “What is the stock market, what does it do, and how does it work?” Investopedia. <https://www.investopedia.com/terms/s/stockmarket.asp>
- “Exchange activity definition | Law insider”. Law Insider. <https://www.lawinsider.com/dictionary/exchangeactivity#:~:text=Exchange%20Activity%20means%20business%20of,such%20Person%20of%20the%20Platform>
- ElarTSATU: Home. <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/15987/1/Kazakov.pdf>
- Feniak, L. A. “Teoretychni pidkhody do vyznachennia sutnosti investytsiinykh resursiv pidpriemstv” [Theoretical Approaches to Determining the Essence of Investment Resources of Enterprises]. *Efektivna ekonomika*, no. 6 (2017).
- “Investytsii - shcho tse take, navishcho potribni ta yak pratsiuuiut. Investor - tse khto” [Investments - What They Are, Why They are Needed and how They Work. An Investor Is Who]. Termin.in.ua. <https://termin.in.ua/investytsii-investor/>
- [Legal Act of Ukraine] (1991). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2006). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
- Mohil, O. A., and Komakha, V. O. “Pervynna publiczna propozyziia ta alternatyvni birzhovi instrumenty zaluchennia investytsii” [Initial Public Offering and Alternative Stock Market Instruments for Attracting Investments]. *Upravlinnia proektamy: proektnyi pidkhid v suchasnomu menedzhmenti*. Odesa: ODABA, 2020. 218-220.
- “Naukovi zakhody Yurydychnoho fakultetu Zakhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu” [Scientific Events of the Faculty of Law of the Western Ukrainian National University]. <http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/download/779/772>
- Osyrov, V. I., and Krusir, T. O. “Suchasnyi stan fondovoho rynku Ukrainy” [Current State of the Ukrainian Stock Market]. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia*, vol. 18, no. 1(41) (2019): 184-188.
- Polozova, T. V., and Lova, V. V. “Faktory investytsiinoi pryvablyvosti uchasykiv fondovoho rynku” [Factors of Investment Attractiveness of Stock Market Participants]. *Suchasni stratehii ekonomichnoho rozvytku: nauka, innovatsii ta biznes-osvita*. 2023. <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/31b7c108-8eef-4f36-9d36-740b84dbb175/content>
- “Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku birzhovoi torhivli v Ukraini” [Current Status and Prospects for the Development of Stock Trading in Ukraine]. *Ukraina finansova - informatsiino-analitychnyi portal ahentstva finansovoho rozvytku*. https://ufin.com.ua/analit_mat/rzp/052.htm
- Shevchuk, S. V. “Rol birzh u aktyvizatsii mizhnarodnoi torhivli” [The Role of Exchanges in Stimulating International Trade]. <http://surl.li/hcjb>
- Sobolieva, H. H. “Sutnist upravlinnia investytsiinoiu pryvablyvistiou pidpriemstva” [The Essence of Manag-

ing the Investment Attractiveness of an Enterprise]. Prydniprovska derzhavna akademiia budivnytstva ta arkhitektury. 2018. <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bitstream/123456789/2035/1/Sobolieva.pdf>

Timush, I. S., and Moroz, V. P. "Fondova birzha: istoriia vynyknennia, pryznachennia ta osoblyvosti funktsionuvannia v Ukraini" [Stock Exchange: History of Origin, Purpose and Features of Functioning in

Ukraine]. *Suchasne pravo v epokhu sotsialnykh zmin*, vol. 11 (2021): 280-282.

Vavdiichyk, I. "Suchasnyi stan ta tendentsii rozvytku birzhovoi torhivli v Ukraini" [Current Status and Trends in the Development of Stock Trading in Ukraine]. *Mykolaivskyi natsionalnyi universytet imeni V. O. Sukhomlynskoho*, no. 15 (2017): 182-185.

УДК 336.717

JEL Classification: G21; G24

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-1-249-256>

ОЦІНЮВАННЯ МАСШТАБІВ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

© 2025 РОМАШКО О. М., КРИХІВСЬКА Н. О., ШЕШУРАК А. І.

УДК 336.717

JEL Classification: G21; G24

Ромашко О. М., Крихівська Н. О., Шешурак А. І. Оцінювання масштабів операцій комерційних банків України з цінними паперами

Метою дослідження є оцінювання масштабів операцій комерційних банків з цінними паперами та розробка на цій основі практичних рекомендацій щодо перспектив їх розвитку. У статті досліджено масштаби та особливості операцій комерційних банків на ринку цінних паперів України. Проаналізовано динаміку активних і пасивних операцій комерційних банків із цінними паперами, що вказує на суттєве зростання обсягів активних операцій із цінними паперами, адже їх обсяги зросли більш як утричі. Пасивні операції банків демонстрували тенденцію до скорочення, що відображає обережний підхід банків до залучення коштів через емісію цінних паперів. Аналіз масштабів діяльності з цінними паперами свідчить, що частка пасивних операцій з цінними паперами у структурі операцій із формування банківських ресурсів становить менше 1%. Водночас обсяг активних операцій з цінними паперами у структурі активів зростає в динаміці й у 2024 р. сягає понад 35%. Проаналізовано сучасний стан інвестиційної діяльності банківських установ, зокрема структуру їхніх інвестиційних портфелів, що переважно складаються з державних боргових зобов'язань. Виявлено тенденцію до зростання активності банків на ринку цінних паперів, що супроводжується збільшенням обсягів інвестицій у цей сегмент. На основі аналізу нормативів інвестування Н11 і Н12 встановлено низький рівень інвестицій у корпоративні цінні папери, причому основна частка вкладень виключно в державні цінні папери, що свідчить про недостатню диверсифікацію портфелів. Розроблено практичні рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності банків шляхом диверсифікації інвестиційних портфелів, включення до них корпоративних і міжнародних фінансових інструментів. Запропоновані заходи спрямовані на зниження ризиків та підвищення прибутковості банківських операцій із цінними паперами.

Ключові слова: комерційні банки, цінні папери, активні операції, пасивні операції, інвестиційна діяльність.

Рис.: 2. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 10.

Ромашко Олександра Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (вул. Карпатська, 15, Івано-Франківськ, 76019, Україна)

E-mail: les.rom@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7560-2733>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/AAR-6863-2021>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57221958216>

Крихівська Наталія Олегівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (вул. Карпатська, 15, Івано-Франківськ, 76019, Україна)

E-mail: natalia.krykhivska@nung.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6807-0177>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/KQT-9481-2024>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57221950620>

Шешурак Андрій Ігоревич – студент, Інститут економіки та менеджменту, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (вул. Карпатська, 15, Івано-Франківськ, 76019, Україна)

E-mail: andrii.sheshurak-fnm231@nung.edu.ua